

Огерук І. С.,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права та публічного управління

Університет Короля Данила

м. Івано-Франківськ

ПРЕДСТАВНИЦТВО ВИКРИВАЧА У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Законом України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції» [3] було внесено ряд змін до чинного антикорупційного законодавства в частині, що стосується участі у викритті корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень викривачів. Незважаючи на те, що зміни мали місце ще в 2019 році, залишається ряд питань, котрі потребують з'ясування. Одне з них – представництво інтересів викривача у кримінальному провадженні.

Стаття 53 Закону України «Про запобігання корупції» регламентує державний захист викривачів. Серед іншого, частина 3 вказаної статті надає можливість викривачу з метою захисту прав та представництва своїх інтересів користуватися всіма видами правничої допомоги, що передбачені Законом України «Про безоплатну правничу допомогу». Також, на власний розсуд, викривач може залучити адвоката самостійно [4]. Даний інститут захисту прав та інтересів викривача певним чином перекликається із інститутом представництва потерпілого у кримінальному провадженні за винятком того, що держава гарантує викривачу безоплатну правничу допомогу. Однак, незважаючи на те, що до кримінального процесуального законодавства вносилися зміни, які стосувалися участі викривача у кримінальному провадженні, у КПК України немає прямих вказівок чи посилань на інші законодавчі акти щодо будь-якого представництва викривача, а тим паче не передбачається обов'язку осіб, які проводять досудове розслідування, надати викривачу безоплатного адвоката. Крім цього, аналізуючи Закон України «Про безоплатну правничу допомогу» [2], зокрема, статтю 14 вказаного Закону, можна констатувати, що серед суб'єктів, які мають право на безоплатну вторинну правничу допомогу викривач відсутній, хоча згідно Закону України «Про запобігання корупції» викривач має право користуватися всіма видами правничої допомоги. Відповідно, вказані положення потребують уточнення з метою синхронізації законодавчих актів та єдиного підходу у питанні представництва викривача у кримінальному провадженні зі сторони адвокатів та центрів з надання безоплатної правничої допомоги.

Представництво викривача не обмежується тільки правничою допомогою. У відповідності до тієї ж частини 3 статті 53 Закону України «Про запобігання корупції» [4] за умови звернення викривача правом представництва його інтересів наділене Національне агентство з питань запобігання корупції. Зокрема, п. 1 абзацу другого наділяє НАЗК правом представництва в суді інтересів викривача у тих випадках, коли викривач неспроможний самостійно захистити свої порушені чи оспорювані права або реалізувати процесуальні повноваження, а представники чи органи, яким законом надано право захищати права, свободи та інтереси викривача, не здійснюють або неналежним чином здійснюють його захист. Слід зазначити, що Закон

України «Про запобігання корупції» не обмежує дане право якимось певним видом судочинства, тому воно в повній мірі стосується і судового розгляду кримінальних проваджень. Однак, як і в попередньому випадку, ніяких посилянь в КПК України на механізм реалізації вказаних функцій НАЗК немає.

Пункт 2 абзацу другого статті 53 Закону України «Про запобігання корупції» [4] надає право Національному агентству з питань запобігання корупції право бути присутнім на засіданнях судів усіх інстанцій, у тому числі на закритих судових засіданнях, за умови згоди викривача, в інтересах якого судовий розгляд оголошено закритим. Однак, якщо проаналізувати норми кримінального процесуального законодавства, то можна констатувати, що вказане право НАЗК в Кримінальному процесуальному кодексі України ніяким чином не врегульовано. Зокрема, стаття 328 КПК України, яка регламентує право на перебування в залі судового засідання, визначає окремі категорії осіб, що мають пріоритетне право на перебування в залі судового засідання. До них відносяться близькі родичі та члени сім'ї обвинуваченого і потерпілого, а також представники засобів масової інформації [1, ст. 328, п. 2]. Як бачимо, про Національне агентство з питань запобігання корупції тут не згадується, а враховуючи пункт 1 зазначеної статті, присутність представників НАЗК, як і інших осіб, може бути обмежена головною у разі недостатності місць у залі судового засідання.

Не менш цікавим є пункт 5 абзацу другого статті 53 Закону України «Про запобігання корупції» [4], який наділяє Національне агентство з питань запобігання корупції правом ініціювати у судовому провадженні перегляд судових рішень. Насамперед слід зазначити, що тут також немає обмежень щодо видів судочинства. Навіть більше, враховуючи те, що словосполучення «судове провадження», яке використано законодавцем у чинній редакції ст. 53 Закону України «Про запобігання корупції», зазначається у назві Розділу IV КПК України «Судове провадження у першій інстанції» та у назві Розділу V КПК України «Судове провадження з перегляду судових рішень», дане право в повній мірі стосується кримінального провадження. Однак, знову ж таки спостерігається вище описана ситуація – ніяких посилянь на зазначене право НАЗК у Кримінальному процесуальному кодексі України немає. Стаття 393 КПК України надає перелік учасників кримінального провадження, які мають право на апеляційне оскарження. Пункт 9³ частини першої вказаної статті надає таке право тільки викривачу, без зазначення представництва, – в частині, що стосується його інтересів під час вирішення питання виплати йому винагороди. Враховуючи положення п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК України, який передбачає, що подання апеляційної скарги особою, яка не має права подавати апеляційну скаргу, тягне за собою повернення апеляційної скарги [1], можна констатувати, що за такої редакції КПК України існує ризик повернення апеляційних скарг, поданих НАЗК в інтересах викривача з тієї причини, що Національне агентство з питань запобігання корупції не зазначено у кримінальному процесуальному законодавстві як особа, що має право на апеляційне оскарження. Особливого значення вказана ситуація набуває в тих випадках, коли НАЗК до цього моменту не брало участі у судовому провадженні, хоча той же пункт 5 абзацу другого статті 53 Закону України «Про запобігання корупції» [4] наділяє Національне агентство з питань запобігання корупції правом ініціювати перегляд судових рішень незалежно від його участі у судовому провадженні.

Підсумовуючи викладене, слід зазначити, що антикорупційне законодавство України надає широкі можливості представництва викривача у кримінальному провадженні як шляхом використання можливостей правничої допомоги, так і представництва

Національним агентством з питань запобігання корупції. Однак, неузгодженість законодавчих актів між собою у вказаному питанні може бути перешкодою у використанні викривачем інституту представництва у кримінальному процесі.

Список використаних джерел:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n2767> (дата звернення: 15.09.2023).

2. Про безоплатну правничу допомогу Закон України від 2 червня 2011 року. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3460-17#n85> (дата звернення: 28.09.2023).

3. Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» щодо викривачів корупції : Закон України від 17 жовтня 2019 року. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/198-20#n32> (дата звернення: 25.09.2023).

4. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#n511> (дата звернення: 29.09.2023).